

СТАТТІ

Актуальні питання історії України

УДК 929 (477)

Бакалець О. А.

**НОВІ ЗНАХІДКИ СКАРБІВ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИХ МОНЕТ
ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ XVII СТ. З БАРСЬКОГО ТА
ЛІТИНСЬКОГО РАЙОНІВ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Автор статті робить спробу проаналізувати два нові скарби срібних монет європейських країн першої третини XVII ст., виявлених місцевими жителями сіл Кошаринець Барського та Горбівці Літинського районів Вінницької області, які в досліджуваній період входили до складу Барського староства Речі Посполитої. Скарбовий матеріал яскраво ілюструє весь спектр грошового ринку Східного Поділля початку нової доби. Останнім часом зріс інтерес до монетних знахідок на теренах України та в її окремих регіонах, особливо доби середньовіччя та нового часу. Найбільш динамічним періодом у карбуванні монет Речі Посполитої, до якої з 1569 р. входило Поділля, стало правління Сигізмунда III Вази, короля Речі Посполитої (1587 – 1632) та Швеції (1592 – 1599). Про це яскраво свідчать знахідки монетних скарбів, виявлені на території України і Поділля [2]. В цей час у Європі панувала грошова криза, пов'язана з зміною вартості срібла щодо золота (в др. пол. XVI ст. золотий дукат вагою 3,44 г дорівнював срібному талеру вагою близько 28 – 30 г, на поч. XVII ст. дукат дорівнював вже двом талерам) і Тридцятилітньою війною (1618 – 1648). Вартість дуката зросла з 52 білонних грошів до 120, а талера відповідно з 32 до 60 грошів [9, С.124].

Проблемам обігу грошей, лічби та скарбам монет XVII ст., виявлених на теренах Поділля, приурочені праці українських нумізматів Ю. Сіцінського [9], В. Гудельмана [4], М. Котляра [5, 6], І. Скоморовича, С. Реверчука, Я. Малика [9], Н. Стрижаків [10], М. Мальваного [7], О. Бакальця [1, 2, 3].

Ключові слова: обіг грошей, талер, флорин, орт, шостак, півторак, драйпелькер, грім, солід, денарій.

На початку XVII ст. через брак розмінної монети на подільському грошовому ринку, згідно грошової реформи в Речі Посполитій, з'являються нові срібні та білонні монети.

Такою грошовою одиницею, введеною згідно грошової реформи 1609 р. Сигізмунда III Вази (1587–1632), став півторагрошовик (у європейських країнах мав назву драйпелькер) – найбільш популярна серед простих українців білонна монета. Півторак, півторагрошовик (чех) – польська і литовська срібна монета XVII ст., вартістю в 1,5 гроша або 3 півгроша (тому цифру «3» постійно карбували на монеті. Півтораки випускались на монетних дворах Речі Посполитої – у Бидгощі, Кракові, Вільнюсі, Львові, Лейпцігу з перервами з 1614 р. за Сигізмунда III Вази (1587 – 1632) до 1656 р. Півторак з'явився через відсутність на грошовому ринку монети, яка б дорівнювала половині трояка. Маса півторака в 1614 р. становила 1,54 г (0,72 г чистого срібла), в 1623 р. – 0,6–1,2 г (0,31 г чистого срібла). Проба срібла – 250–375. Півтораки (переважно емісій 20-х рр.), які в українських землях називали ще «чехами», були найпоширенішою розмінною монетою на українських землях XVII ст. [2].

1614 р. з'являється ще одна нова грошова одиниця в грошовому обігу Речі Посполитої – орт (1/4 талера), найбільша емісія якого здійснилася у 20-х роках XVII ст. за правління Сигізмунда III Вази.

Орт – срібна польська грошово-лічильна одиниця і монета, вартістю з середині XVII ст. 18 – 30 грошів. Її назва – німецького походження і означає 1/4 частину талера. Як вагова одиниця орт в XVII ст. становив 1/4 золотого дуката та срібного талера [5].

Вперше орти були випущені в грошовий обіг у 1608 р. в м. Гданську і дорівнювали вони 10 грошів. Маса гданського орта становила 6,8 г (5,96 г чистого срібла), а в 1623 р. – 7,06 г (4,85 г чистого срібла). Коронні орти почали карбувати з 1618 р. в м. Бидгощі. Їх найбільші емісії припадають на 1620–1624 рр., про що яскраво свідчить склад скарбового матеріалу, знайденого в українських землях у XVII ст. Маса орта Сигізмунда III коливалася від 5,4 до 7,4 г. Ринкова вартість більш якісних гданських ортів становила у 1629 р. 20 грошів, а коронних – лише 16. В 1638 р. курс коронного орта вже склав 18 грошів. За таким же курсом

карбувалися орти за короля Яна II Казимира (1648 – 1668) на монетних дворах у містах Бидгощ, Гданськ, Познань, Вільнюс, Краків, Львів, Всхова, Торунь, Ельблонг. Через війну та погіршення економічного становища Речі Посполитої якість ортів знижувалася і вага зменшувалася. У 1650 р. вага орта становила 5,6 г (4,6 г чистого срібла), у 1658 р. – 6,3 г (3,9 г чистого срібла). На аверсі гданських польських ортів – в центрі зображено великий герб м. Гданська – в середині монети зображено корону і два хрести, а по боках – два леви, які тримають герб та кругова легенда: «MON. ARGENTSIVITAT. GEDANENSIT». На аверсі коронного орта розміщено в центрі герб Речі Посполитої – королівська корона, в середині – щит з подвійними гербами Королівства Польського (орел) та Великого князівства Литовського (погонь), по боках дата – 1622. Кругова легенда сповіщає: «SAM. LIVNES. N. SV.I.GOT.VAN.O. NRI. R.». На реверсі гданських та коронних ортів зображено портрет короля (на коронних ортах Сигізмунда III король тримає в правій руці меч, через що, цю монету в українських документах називали «орт мечиковий») та по колу – легенду: «SIGIS III. D. G. REX. POL. M D. LIRVS. PRM.». В скарбах XVII ст. на території України поряд із ортами Речі Посполитої зустрічаються срібні орти (вартістю 18 грошів) Бранденбургсько-Пруської держави, Сілезії, Швеції [1].

В першій половині XVII ст. в грошовому обігу Подільського та Брацлавського воєводств Речі Посполитої, а в середині століття – Гетьманщини, перебували срібні монети талерного типу: талери, флорини, орти, шостаки, трояки, півтораки, гроші, соліди. Дуже рідко в скарбах зустрічаються золоті дукати, срібні півталери, півгроші, денарії.

Проаналізуємо деякі скарби першої половини XVII ст., виявлені протягом 1990 – 2015 рр. на території Вінницької області.

1990 р. в с. Журавлівці Барського району на городі С. Тарапатої викопано скарб, у якому містилося 924 срібних монети. Знахідка містила 16 ортів 1621 – 1626 рр. часів правління Сигізмунда III Вази (1587–1632), 38 шостаків 1622–1626 рр., 817 півторагрошовиків Речі Посполитої 1619–1627 рр., 165 шведських драйпелькерів 1630–1635 рр., 45 півтораків прибалтійських володінь Швеції 1622 –1635 рр., 1 драйпелькер Померанії 1622 р., 61 монету Пруссії Георга Вільгельма та Густава II Адольфа 1621 – 1633 рр. Скарб зберігається у Вінницькому обласному краєзнавчому музеї [2, с. 120]. Тарапата С. передала знахідку до фондів Вінницького обласного краєзнавчого музею.

Найбільшим скарбом, виявленим на території Поділля за останніх 100 років є великий комплекс срібних монет Польщі, Пруссії, Литви, Прибалтійських володінь Швеції, Померанії та Московії, датований першою половиною XVII ст. з с. Гопчиця Погребищинського району Вінницької області. Скарб знайдений у 1991 р. і містив 6821 монету: денарії, соліди, півгроші, гроші, півтораки, драйпелькери, трояки, орти та срібні московські копійки. Майже 6000 монет у скарбі – півтораки та драйпелькери, які були найпоширенішою розмінною монетою в Правобережжі та, зокрема, на Поділлі [2, с. 121].

Восени 2013 р. біля с. Горбівці Літинського району Вінницької області на старій дорозі з Бара на Хмільник місцевий житель викопав невеличкий глиняний глечик з європейськими монетами.

В глечику містилися 86 білонних півтораків (1,5 гроша) Речі Посполитої та 3 драйпелькери Прибалтійських володінь Швеції 20 – 30-х років XVII ст. Стан збереження монет задовільний, на більшості з них прослідковуються зображення, назви держав-емітентів та правителів. Серед монет Речі Посполитої часу правління Сигізмунда III Вази (1587 – 1632) у скарбі присутні: 6 півтораків 1620 р., 8 – 1621 р., 11 – 1622 р., 7 – 1623 р., 22 – 1624 р., 10 – 1625 р., 2 – 1626 р., 1 – 1627 р. Прибалтійські володіння Швеції представлені трьома драйпелькерами (1,5 гроша) короля Густава Адольфа (1621–1632): 1 – 1626 р., 2 – 1633 р. (Див дод. А, Б, В).

Найстарішими монетами Горбівського скарбу є півтораки Сигізмунда III Вази (1587 – 1632) 1620 рр., наймолодшими – шведські драйпелькери 1633 р. Густава Адольфа (1621 – 1633). Поряд з монетами в глечику виявлено бронзовий гудзик круглої форми. Період накопичення монетно-речового скарбу становить 13 років. Скарб міг належати місцевому селянину.

Знахідка за своїм складом та національною приналежністю є досить типовою для скарбів першої половини XVII ст., знайдених в колишніх володіннях Барського староства Подільського воєводства. Він складається із півтораків Речі Посполитої Сигізмунда III Вази (1587 – 1632) та

драйпелькерів Прибалтійських володінь Швеції Густава Адольфа (1621 – 1633) (Див. дод. Г, Д).

30 березня 2015 р. під час весняної оранки на присадибній ділянці жителя с. Кошаринець Барського району Вінницької області Іванцова В.І. виявлено скарб західноєвропейських срібних монет, з яких 80 цілих та 20 фрагментів білонних грошів та півтораків. Скарб виявлений на глибині 45–50 см, розкиданий на відстані 1 м. Наявність багатьох уламків монет скарбу свідчать про їх механічне пошкодження важким плугом, а відсутність черепків глиняного посуду на місці знахідки свідчать про те, що скарб був закопаний в землю в полотняній торбинці власником (шинкарем чи багатим селянином). За державною приналежністю в скарбовому комплексі переважають монети часу правління короля Речі Посполитої Сигізмунда III Вази (1587 – 1632): орги, шостаки, півтораки, гроші, солід. Всього виявлено 60 монет (60 %) цього короля, переважно 1620 – 1627 рр. карбування. В комплексі відсутні півталери і трояки.

В Кошаринецькому скарбі присутні великі срібні монети першої третини XVII ст. – 5 талерів (5%) та 2 флорини (2/3 талера) (2%) декількох європейських держав: Іспанських Нідерландів, Священної Римської імперії, Швейцарії, республіки Об'єднаних провінцій (Голландії).

Монети Речі Посполитої відкарбовані за часу правління Сигізмунда III Вази (1587 – 1632): коронний орт 1624 р. – 2 шт., орт м. Гданська 1625 р. – 1 шт.; шостак коронний 1623 р. – 1 шт., 1624 р. – 1 шт., 1625 р. – 2 шт., 1626 р. – 1, 1627 р. – 1 шт.; півтораки коронні 1621 р. – 5 шт., 1622 р. – 12 шт., 1623 р. – 10 шт., 1624 р. – 8 шт., 1625 р. – 3 шт., 1626 р. – 3 шт., 1627 р. – 4 шт.; гріш коронний 1624 р. – 4 шт., гріш литовський – 1, солід 162? р. – 1 шт. (Див. дод. В.)

У скарбі в доброму стані збереглися 5 срібних талерів, які досить рідко зустрічаються у скарбах Поділля досліджуваного періоду, насамперед у сільській місцевості [3] (Див. дод. Е).

Швейцарія представлена оригінальним талером 1622 р. м. Сен-Галена, Іспанські Нідерланди – альбертусталером (без дати) Альберта та Ізабелла (1598 – 1621), Священна Римська імперія – двома талерами імператора Августа II (1598 – 1666), землі Брауншвейг 1605 р. – 1 шт., 1638 р. – 1 шт. Талер 1620 р. Тіроля карбований за часу Леопольда Габсбурга. Голландська республіка представлена двома флоринами без дати (початку XVII ст.) м. Давентера.

Найстарішою монетою скарбу є талер Брауншвейгу 1605 р. Священної Римської імперії часу правління імператора Августа II (1598–1666), наймолодшою – талер 1638 р. герцогства Брауншвейг – Люнебург (часу правління герцога Георга).

На талерах Брауншвейга з одного боку на все поле монети зображений Вільдеман (дикун), у вигляді бородатого чоловіка з пов'язкою на стегнах, який тримає у руці вирвану з корінням ялину. Вільдеман вважався позитивним легендарним героєм, який шукав у горах Гарца родовища срібла і сповіщав про них людей. На другому боці талера 1605 р. зображено герб Брауншвейгу в обрамленні кругової легенди: HENRICO: HERTZOG: D. G. RENDUX BRUNSVIET, 1638 р. – GEORG: HERTZOG: ZU BRAUND: LUZU BRAUND: LU. Вага талера 28,9 г, проба срібла – 875 [3, с. 145].

В складі скарбу присутній швейцарський талер 1622 р. м. Сен-Галена. На лицьовому боці талера зображено герб м. Сен-Галена: ведмідь, що йде на двох задніх лапах ліворуч, а на зворотному боці – гербовий двоголовий орел в обрамленні кругової легенди: SOLI DEO OPT MAX LAVS ET GLORIA [10, С. 340]. Вага талера – 28г, проба срібла – 875. Відмінно зберігся срібний талер Священної Римської імперії, герцогства Тіролю. Він карбований у 1620 р. за правління ерцгерцога Леопольда Габсбурга (1619 – 1632). На аверсі талера зображено погрудний портрет ерцгерцога Леопольда праворуч, під ним – дата «1620». Навколо зображення ерцгерцога – круговий напис, що розкриває його титул: LEOPOLDUS: D:G: ARCHID: DYX: AVSTRIA DYX BURGUNDIE. Продовження на зворотному боці: ARKHIDYS: GYBERNATOR PLENARIYS COMES TIROLIS. На зворотному боці талера зображений щит під короною. Вага талера – 27,3 г, проба срібла – 916. Період накопичення скарбу складає близько 33 роки.

Наукова вартість Горбівського та Кошаринецького скарбів надзвичайно велика. По-перше, в даний час дуже рідко до музейних установ доходять цілі скарбові комплекси. По-друге, скарби складається переважно з польських монет 1620 – 1627 рр., в основному ортів та

півтораків, часів правління короля Сигізмунда III, що характерно для більшості скарбів першої половини XVII ст. По-третє, майже всі срібні та білонні монети скарбів потерті, що свідчить про тривалий термін їх використання та попит на українському грошовому ринку. По-четверте, в Кошаринецькому скарбі, поряд з коронними польськими, гданськими ортами, шостаками, півтораками, наявні 5 західноєвропейських талерів і 2 флорини. Скарби ілюструють основний спектр грошових номіналів подільського грошового ринку першої половини XVII ст. у складі Речі Посполитої. По-п'яте, скарбові знахідки, виявлені закономірності обігу грошей в Україні підтверджують наявність в досліджуваній період єдиного, розвинутого фінансового європейського простору.

1. Бакалець О. А. Актуальні проблеми української нумізматики, генеалогії та історичного краєзнавства (За письмовими та скарбовими джерелами) / О. А. Бакалець. – Львів: Магнолія, 2015. – 232 с.
2. Бакалець О. А. Гроші і грошовий обіг на Поділлі в XVII ст. (за скарбовими матеріалами) / О. А. Бакалець // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії і методики: Зб. наук. праць: У 2-х част. – К.: НАНУ. Ін-т історії України, 2006. – Число 13. – С.119-128.
3. Бакалець О. А. Талер в грошовому обігу України кінця XVI – першій чверті XVIII ст. // О. А. Бакалець // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії і методики: Зб. наук. праць: У 2-х част. – К.: НАНУ. Ін-т історії України, 2005. – С. 142-171.
4. Гудельман В. К. Памятники старины Подолии / В. К. Гудельман. – Каменец-Подольский, 1901. – 120 с.
5. Котляр М. Ф. Грошовий обіг України доби феодалізму / М. Ф. Котляр. – К., 1971. – 216 с.
6. Kotlar M. Znaleziska monet z XIV – XVII w na obszazt Ukrainskity SSR Materialy. – Wroclaw – Warszawa – Krakow – Gdansk / M. Kotlar. – 1975. – 272 S.
7. Мальований С. Ф. О кладах, монетах, но не о деньгах... / С. Ф. Мальований. – Вінниця, 2004. – 296 с.
8. Сицинський Е. Археографическая карта Подольской губернии / Е. Сицинський. – М., 1898. – 230 с.
9. Скоморович І. Г. Історія грошей і банківництва: Підручник / І. Г. Скоморович, С. К. Реверчук, Я. Й. Малик. – К.: Атака, 2004. – 340 с.
10. Стрижакова Н. Талари Західної Європи в українських скарбах / Н. Стрижакова // Українська нумізматика і боністика. – К., 2000. – № 2. – С. 299-343.

Автор статті робить спробу проаналізувати два нових клади срібляних монет європейських держав першої третини XVII в., знайдених місцевими жителями сіл Кошаринець Барського та Горбівці Литинського районів Вінницької області, які в досліджуваній період входили в склад Барського староства Речі Посполитої. Матеріал клади ілюструє весь спектр грошового ринку Східного Подолля початку нового часу.

В останнє час зростає інтерес до монетних знахідок на території України та в окремих регіонах, особливо періоду середньовіччя та нового часу. Найбільш динамічним періодом чеканки монет Речі Посполитої, до якої в 1569 г. входило Подолля, стало правління Сигізмунда III Вази, короля Речі Посполитої (1587 – 1632) та Швеції (1592 – 1599). Об цьому свідчать знахідки монетних кладів, знайдених на території України та Подолля [2]. В цей час в Європі панував грошовий криза, пов'язаний з зміною ціни на срібло порівняно з золотом (во в другій пол. XVI в. золотий дукат вагою 3,44 г відповідав срібляному талеру вагою 28 – 30 г, в початку XVII в. дукат порівнявся з двома талерами) та Тридцятилітньої війною (1618 – 1648). Ціна дуката зросла з 52 білонних грошей до 120, а талера відповідно з 32 до 60 грошей [9, С. 124].

Проблема обігу грошей, рахунку та кладів монет XVII в., виявлених на території Подолля, розглянуті в працях українських нумізматів Е. Сицинського [9], В. Гудельмана [4], Н. Котляра [5, 6], І. Скоморовича, С. Реверчука, Я. Малика [9], Н. Стрижакової [10], М. Мальованого [7], А. Бакальця [1, 2, 3].

Проаналізовані в статті Кошаринецький та Горбівський клади, знайдені в 2013 та 2015 гг. Вінницької області свідчать про те, що в кладах першої третини XVII в., разом з коронними польськими, гданськими та пруськими ортами, шостаками, полтораками, присутні 5 талерів та 2 флорини. Клади ілюструють основний спектр грошових номіналів подільського грошового ринку першої половини XVII в. в складі Речі Посполитої.

Ключові слова: грошовий обіг, талер, флорин, орт, шостака, полторака, драйпелькер, грош, солід, денарій.

The author attempts to analyze two new treasures of silver coins European countries during the first third of the seventeenth century. Discovered by local villagers Kosharynets and Horbivtsi of Bar and Lityn districts of Vinnytsia region that in the study period were part of Bar starostwo Polish-Lithuanian Commonwealth. Treasure material clearly illustrates the full range of money market of Eastern Podillya in the beginning of a new era. At this time in Europe dominated monetary crisis associated with changes in the value of silver on gold. The most dynamic period in the coinage of the Polish-Lithuanian Commonwealth, of which 1569's skirts, was the rule of Sigismund III Vases, of the Polish-Lithuanian Commonwealth (1587 - 1632) and Sweden (1592 - 1599). This is clearly evidenced by finds of coin hoards uncovered in Ukraine and Podillya. At this time in Europe dominated monetary crisis associated with changes in the value of silver on gold (in others. Pol. Sixteenth century. Ducat gold weight of 3.44 grams of silver thaler was equal to the weight of about 28 - 30 g in the beginning. XVII. There are two ducat equaled Thaler) and the Thirty Years War (1618 - 1648). Ducat cost increased from 52 to 120 bilonnyh groschen and thaler respectively from 32 to 60 money.

Keywords: circulation of money, thaler, florin, ort, shostak, pivtorak, draypelker, money, solid, denarius.

1. Bakalets O. A. Aktualni problemy ukraïnskoi numizmatyky, henealohii ta istorychnoho kraieznavstva (Za pysmovymy ta skarbovymy dzherelamy) / O. A. Bakalets. –Lviv: Mahnoliia, 2015. – 232 s.
2. Bakalets O. A. Hroshy i hroshovyi obih na Podilli v KhVII st. (za skarbovymy materialamy) / O. A. Bakalets// Spetsialni istorychni dystsypliny: pytannia teorii i metodyky: Zb. nauk. prats: U 2-kh chast. – K.: NANU. In-t istorii Ukrainy, 2006. – Chyslo 13. – S.119-128.
3. Bakalets O. A. Taler v hroshovomu obihu Ukrainy kintsia KhVI – pershii chverti KhVIII st. // O. A. Bakalets// Spetsialni istorychni dystsypliny: pytannia teorii i metodyky: Zb. nauk. prats: U 2-kh chast. – K.: NANU. In-t istorii Ukrainy, 2005. – S. 142-171.
4. Hudelman V. K. Pamiatnyky staryny Podolyi / V. K. Hudelman. – Kamianets-Podolskyi, 1901. – 120 s.
5. Kotliar M. F. Hroshovyi obih Ukrainy doby feodalizmu / M. F. Kotliar. – K., 1971. – 216 s.
6. Kotlar M. Znaleziiska monet z KhIV – KhVII w na obszart Ukrainskity SSR Materialy. – Wroclaw – Warszawa – Krakow – Gdansk / M. Kotlar. – 1975. – 272 S.
7. Malovanyi S. F. O kladakh, monetakh, no ne o denhakh... / S. F. Malovanyi. – Vinnytsia, 2004. – 296 s.
8. Sytsynskyi E. Arkheohrafycheskaia karta Podolskoi hubernyy / E. Sytsynskyi. – M., 1898. – 230 s.
9. Skomorovych I. H. Istoriia hroshei i bankivnytstva: Pidruchnyk / I. H. Skomorovych, S. K. Reverchuk, Ya. Y. Malyk. – K.: Ataka, 2004. – 340 s.
10. Stryzhakova N. Taliary Zakhidnoi Yevropy v ukraïnskykh skarbakh / N. Stryzhakova // Ukraïnska numizmatyka i bonistyka. – K., 2000. – # 2. – S. 299-343.

Додатки

Додаток А. Таблиця 1. Метричні дані про монети Кошаринецького та Горбівського скарбів початку XVII ст.

Парам.	Талер	Флорин	Орг	Шостак	Трояк	Півторак	Солід
Діам.	40 мм	37 мм	29 мм	26 мм	21 мм	19 мм	16 мм
Вага	28, 4– 28, 7 г	19, 9 г	5,3– 7, 4 г	3, 48– 3,95 г	1,6 г	0,6 – 1,2 г	1,7 г
Проба срібла	800	650	250 – 700	375 – 475	375 –475	250 – 375	250

Додаток Б. Глечик з монетами, виявлений в с. Горбівці Літинського району Вінницької області

Додаток В.
Скарбовий комплекс 20 – 30-х років XVII ст. з с. Горбівці Літинського району
Вінницької області

Додаток Г.
Півтораки, Річ Посполита, Сигізмунд III Ваза (1587 – 1632),
1620 р., реверс та аверс

Додаток Д.
Драйпелькери 1633 р. Прибалтійських володінь Швеції, відкарбовані за
правління короля Густава Адольфа (1621 – 1633), реверс та аверс

Додаток Е. Талери і флорини західноєвропейських держав із Кошаринецького скарбу 2015 р.

Іспанські Нідерланди, Альбет та Ізабелла (1599 – 1621), Альбертусталер, б.д., 28,4г

Священна Римська імперія, Август II (1598 – 1666), Брауншвейг, талер 1605 р., 30 г

Священна Римська імперія, Австрія, Тіроль, Леопольд Габсбург (1619 – 1632), талер 1620 р., 27,3 г

Швейцарія, м. Сен-Гален, талер 1622 р., 28 г

Додаток Ж.

Голландська республіка, м. Давентер, Флорин (гульден), б. д., поч. XVII ст., 22 г

